

ЗОВНІШНІ СУБ'ЄКТИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

© 2016 МАТЮЩЕНКО С. С.

УДК 338.1

Матющенко С. С. Зовнішні суб'єкти впливу на формування інтелектуального капіталу машинобудівного підприємства

Інтелектуальний капітал у сучасних економічних умовах є одним із найважливіших ресурсів підприємства. Його успішне використання є запорукою конкурентоспроможності та прибутковості підприємства. У даній ситуації дослідження факторів і суб'єктів, що впливають на формування інтелектуального капіталу, є актуальним. У статті пропонується розглянути три групи зовнішніх суб'єктів впливу на інтелектуальний капітал машинобудівного підприємства: держава, ринок та групу з інших фізичних і юридичних осіб, що не увійшли в перші дві. В останню, узагальнюючи, пропонується внести інвесторів, постачальників високотехнологічних сировини та обладнання, а також професійних консультантів. Проведено детальний огляд кожного елемента останньої групи суб'єктів впливу.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, машинобудівне підприємство, інвестор, інновація, консалтинг.

Рис.: 1. Табл.: 3. Бібл.: 14.

Матющенко Сергій Сергійович – аспірант, кафедра економіки та оцінки майна підприємств, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: bskhif@ukr.net

УДК 338.1

UDC 338.1

Матющенко С. С. Внешние субъекты влияния на формирование интеллектуального капитала машиностроительного предприятия

Интеллектуальный капитал в современных экономических условиях является одним из важнейших ресурсов предприятия. Его успешное использование является залогом конкурентоспособности и прибыльности предприятия. В данной ситуации исследование факторов и субъектов, влияющих на формирование интеллектуального капитала, является актуальным. В статье предлагается рассмотреть три группы внешних субъектов влияния на интеллектуальный капитал машиностроительного предприятия: государство, рынок и группу из других физических и юридических лиц, не вошедших в первые две. В последнюю обобщающе предлагается внести инвесторов, поставщиков высокотехнологических сырья и оборудования, а также профессиональных консультантов. Проведен детальный обзор каждого элемента последней группы субъектов влияния.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, машиностроительное предприятие, инвестор, инновация, консалтинг.

Рис.: 1. Табл.: 3. Библ.: 14.

Матющенко Сергей Сергеевич – аспирант, кафедра экономики и оценки имущества предприятий, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: bskhif@ukr.net

Matyushchenko S. S. External Subjects of Influence on the Formation of Intellectual Capital of Machine-Building Enterprise

Intellectual capital in the current economic conditions is one of the most important resources of enterprise. Its successful use is the key to competitiveness and profitability of enterprise. In this situation, research of factors and subjects influencing the formation of intellectual capital, appears relevant. The article suggests that three groups of external subjects of influence on the intellectual capital of machine-building enterprise can be considered: the State, market, and a group of other individuals and legal entities that are not included in the first two groups. Generalizing, it is suggested to include in the last group investors, suppliers of both raw materials and high-tech equipment, as well as professional advisers. A detailed review of each element of the last group of subjects of influence has been carried out.

Keywords: intellectual capital, machine-building enterprise, investor, innovation, consulting.

Fig.: 1. Tabl.: 3. Bibl.: 14.

Matyushchenko Sergey S. – Postgraduate Student, Department of Economics and Valuation of Property Companies, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economic (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: bskhif@ukr.net

Процес формування та розвитку інтелектуального капіталу підприємства є доволі складним. На його якість впливає безліч різноманітних суб'єктів. Проведемо узагальнений огляд цих суб'єктів [7].

Деякі вчені [11] розглядають суб'єкти впливу на інтелектуальний капітал на двох рівнях: макроекономічному та мікроекономічному, де на першому рівні суб'єктом впливу виступала держава, а на другому – саме підприємство – власник інтелектуального капіталу. З цим можна цілком погодитися. Але дана класифікація є не досконалою. М. Шарко вважає, що на розвиток інноваційних систем, а отже й інтелектуального капіталу, впливають такі елементи: комплекс інститутів, що беруть участь у виробництві, передачі та використанні знань; фірми та утворені ними мережі й комунікації; наукова система; елементи ринкової інфраструктури; макроекономічна політика і форми державного регулювання; система освіти й професійної підготовки; товарні ринки, ринки факторів виробництва, ринки праці; система фінансування інновацій [13].

Таким чином, на макрорівні на підприємство і на прями його діяльності та розвитку також дуже сильний вплив здійснює ринок, який уособлює в собі конкурентів та споживачів продукції підприємства [7].

Крім того, на макрорівні діють безліч інших юридичних та фізичних осіб, які не належать до вищевказаних суб'єктів. Співпрацюючи з ними, підприємство може досягати певних результатів [7].

Держава і ринок будуть основними суб'єктами макрорівня, які завжди впливатимуть на розвиток інтелектуального капіталу кожного підприємства.

Отже, узагальнено вплив суб'єктів різного рівня на розвиток інтелектуального капіталу підприємства можна відобразити у вигляді схеми (рис. 1).

Актуальність дослідження полягає в тому, що, враховуючи значущість інтелектуального капіталу в сучасному виробництві, важливо розуміти, які суб'єкти впливають на його формування.

У роботах ряду вчених, серед яких: Шарко М. [13], Кендюхов О. В. [4], Гавкалова Н. А. [11], добре описано

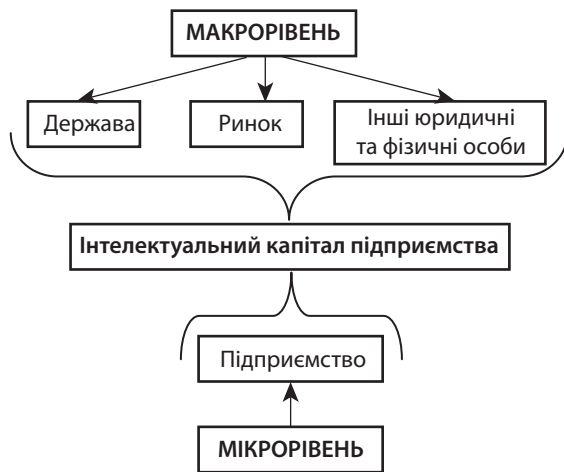

Рис. 1. Вплив суб'єктів різного рівня на розвиток інтелектуального капіталу підприємства [7]

моменти управління інтелектуальним капіталом, але не в повному обсязі описані зовнішні суб'єкти, що впливають на його формування.

Мета статті – вивчення зовнішніх суб'єктів впливу на розвиток інтелектуального капіталу підприємства.

Завдання дослідження: огляд і деталізація зовнішніх суб'єктів впливу (окрім держави та складових ринку), які впливають на формування інтелектуального капіталу підприємства.

Об'єкт дослідження – інтелектуальний капітал машинобудівного підприємства.

Предмет дослідження – зовнішні суб'єкти впливу на формування інтелектуального капіталу машинобудівного підприємства.

Крім держави та суб'єктів ринку, на інтелектуальний капітал підприємства впливає безліч різноманітних юридичних та фізичних осіб, які не увійшли до складу вже зазначених суб'єктів. Їх можна об'єднати у три групи:

- 1) інвестори;
- 2) постачальники матеріалів та обладнання;
- 3) постачальники консалтингових послуг.

Інвестори мають суттєве значення для розвитку будь-якого господарюючого суб'єкта. Це спричинено тим, що підприємство не завжди здатне виділити з власного бюджету кошти на свій розвиток, що включає в себе й інноваційну діяльність. Таким чином, доволі часто виникає необхідність пошуку зовнішніх джерел фінансування. Інвестори можуть стати джерелом фінансування як власних заходів, спрямованих на розвиток інтелектуального капіталу підприємства, так і купівлі вже готових інтелектуальних ресурсів у зовнішніх постачальників.

Зовнішні інвестиції можуть залучатися у вигляді: залучених коштів (продаж акцій, венчурне фінансування, благодійні внески та інше), а також позичкових коштів (комерційні кредити, продаж облігацій та інших боргових цінних паперів, інше).

Але статистичні дані, на жаль, свідчать про низький рівень залучення зовнішніх інвестицій на розвиток інтелектуального капіталу вітчизняних підприємств, установ та організацій.

З табл. 1 добре видно: більша частина витрат на інноваційну діяльність, що є одним із джерел інтелектуального капіталу, покриваються за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання. Більшість інвестицій мають вигляд кредитів та вкладень іноземних інвесторів.

Серед непозичкових засобів залучення зовнішніх інвестицій особливо важливу роль грають венчурні фонди, які на практиці є посередниками між потенційними інвесторами та підприємствами, які потребують капіталовкладень для реалізації інноваційного проекту.

Венчурні інвестиційні фонди працюють у багатьох країнах світу, інвестують накопичені кошти в особливо ризиковані, але перспективно високоприбуткові проекти. Зазвичай вони здійснюють інвестиції в компанії, які займаються впровадженням новітніх наукових розробок та діють в інноваційній сфері [10].

Як бачимо з табл. 2, на початок 2014 р. венчурні фонди в Україні становили більше, ніж 94% серед інститутів спільного інвестування.

Але, спираючись на праці ряду вчених [2; 6; 8; 9], можемо стверджувати, що, на жаль, венчурні фонди в Україні не виконують свою функцію інструмента фінансування вітчизняної інноваційної діяльності. Більше половини інвестицій венчурних фондів отримують будівельні, сільськогосподарські та торговельні суб'єкти господарювання, які зовсім не займаються інноваційною діяльністю. Окрім того, новостворені інноваційні компанії в Україні майже не отримують фінансових вливань через венчурні фонди. Таким чином, ситуація в Україні в галузі інвестування інноваційних розробок через венчурні фонди знаходиться на вельми незадовільному рівні та є діаметрально протилежною ситуації в подібній сфері у розвинутих країнах світу.

Процес створення, розвитку та управління інтелектуальним капіталом підприємства є доволі складним, технологічним і диверсифікованим відповідно до виробничої структури підприємства. І якщо для більшості великих компаній організація цього складного процесу під силу та економічно вигідна, то для більшості середніх і малих підприємств організувати подібну діяльність вкрай складно через обмеженість ресурсів. Тому системи створення, розвитку та управління інтелектуальним капіталом, які використовуються великими фірмами, практично не можуть бути використані малими.

Для невеликих підприємств набагато простіше та вигідніше займатися лише придбанням і використанням інтелектуальних ресурсів. Процес їх створення, розвитку, управління доцільніше доручити зовнішнім суб'єктам. До цих суб'єктів можемо віднести постачальників технологій, високотехнологічного обладнання, новітніх матеріалів, а також консалтингових послуг.

Потреби виробництва в нових технологіях та обладнанні можуть забезпечуватися придбанням патентів на об'єкти права інтелектуальної власності та укладенням ліцензійних та лізингових договорів на використання об'єктів права інтелектуальної власності.

Консалтингові організації значно впливають на розвиток підприємництва, особливо малого. Підприємства з доволі невеликою загальною чисельністю співробітників

Розподіл загального обсягу фінансування інноваційної діяльності в Україні за джерелами [12]

Джерело	Рік					
	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Усього, млн грн	1757,1	5751,6	8045,5	14333,9	11480,6	9562,6
у т. ч. за рахунок, %:						
власних коштів	79,6	87,7	59,4	52,9	63,9	72,9
державного, місцевих бюджетів та поза-бюджетних державних фондів	2,4	0,8	1,2	1,2	2,1	1,9
вітчизняних приватних інвесторів	2,8	1,4	0,4	0,3	1,3	1,3
недержавних кредитів	6,3	7,1	7,8	38,3	21,0	6,6
іноземних інвесторів	7,6	2,7	30,0	0,4	8,7	13,1
інші джерела	1,3	0,3	9,6	7,0	3,0	4,2

Таблиця 2

Розподіл активів інститутів спільного інвестування (ІСІ) [3]

Вид ІСІ	Рік						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	I півріччя 2014
Венчурні, %	92,8	92,1	91,8	92,2	92,8	94,6	94,9
Відкриті, %	0,9	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,0
Інтервальні, %	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Закриті (крім венчурних), %	6,0	7,3	7,7	7,5	7,0	5,2	5,0
Разом, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ків не мають змоги організувати потужні служби кадрів, маркетингу, аудиту, досліджень тощо. Окрім того, організація цих служб є доволі витратною, що не завжди може виправдатись. Зрозуміло, що в даному випадку необхідно залучення зовнішніх професійних консультантів.

Європейський показник-довідник консультантів з менеджменту [14] виділяє 84 види консалтингових послуг, поєднаних у 8 груп. Серед них:

1) *загальне управління* – визначення ефективності системи управління; оцінка бізнесу; управління нововведеннями; визначення конкурентоспроможності / вивчення кон'юнктури ринку; диверсифікація чи становлення нового бізнесу; міжнародне управління; оцінка управління; злиття і придбання; організаційна структура і розвиток; приватизація; управління проектом; управління якістю; реорганізація інженерних служб; дослідження і розвиток; стратегічне планування;

2) *адміністрування* – аналіз роботи канцелярії; розміщення і переміщення відділів; управління офісом; організація і методи управління; регулювання ризику; гарантії безпеки; планування робочих приміщень та їх оснащення;

3) *фінансове управління* – системи обліку; оцінка капітальних витрат; оборот фірми; зниження собівартості; неплатоспроможність (банкрутство); збільшення прибутку; збільшення доходів; оподаткування; фінансові резерви;

4) *управління кадрами* – професійний рух і скорочення штатів; культура корпорації; рівні можливості; пошук кадрів; відбір кадрів; здоров'я та безпека; програ-

ми заохочення; внутрішні зв'язки; оцінка робіт; трудові угоди і зайнятість; навчання менеджменту; планування робочої сили; мотивація; пенсії; аналіз функціонування; психологічна оцінка; винагороди; підвищення кваліфікації працівників;

5) *маркетинг* – реклама і сприяння збуту; корпоративний образ і відносини з громадськістю; після-продажне обслуговування замовників; дизайн; прямий маркетинг; міжнародний маркетинг; дослідження ринку; стратегія маркетингу; розробка нової продукції; ціноутворення; роздрібний продаж і дилерство; управління збутом; навчання збуту; соціально-економічні дослідження і прогнозування;

6) *виробництво* – автоматизація; використання обладнання та його технічне обслуговування; промисловий інжиніринг; переробка матеріалів; регулювання внутрішнього розподілу матеріалів; упаковка; схема організації робіт на підприємстві; конструювання й удосконалювання продукції; керування виробництвом; планування і контроль за виробництвом; підвищення продуктивності; закупівлі; контроль якості; контроль за постачанням вузлів і деталей;

7) *інформаційна технологія* – АСУ; застосування комп'ютерів в аудиті та оцінці; електронна видавнича діяльність; інформаційно-пошукові системи; адміністративні інформаційні системи; проектування і розробка систем; вибір і установка систем;

8) *спеціалізовані послуги* – навчальне консультування; консалтинг з управління електроенергетикою; інженерний консалтинг; екологічний консалтинг; інфор-

маційний консалтинг; юридичний консалтинг; консалтинг з управління розподілом матеріалів і матеріально-технічному постачанню; консалтинг в державному секторі; консалтинг з телекомунікацій.

Консалтинг в Україні стає особливою індустрією. Сьогодні працює понад 300 вітчизняних консалтингових організацій, з яких 42% займаються виключно наданням послуг з питань консультування, відкрито представництва провідних консалтингових організацій, що є лідерами у сфері консалтингу. Інші 30% консалтингових організацій консультуванню присвячують лише 80% загального обсягу продаж. Окрім того, 1/3 навчальних організацій має власні консультаційні підрозділи [1].

Як бачимо з *табл. 3*, найбільший попит українських підприємств на консультації присітні у сфері інформаційних технологій та фінансів.

Але, за свідченнями статистики, лише 28% загальної кількості українських підприємств звертаються за допомогою до професійних консультантів. Це доволі низький показник.

Професійні консультанти своєю роботою допомагають у створенні, розвитку та управлінні інтелектуальним капіталом підприємства-замовника. Треба мати на увазі, що залучення зовнішніх професійних консультантів дозволяє підприємству максимально ефективно забезпечити свої нагальні потреби у певній сфері діяльності й сприяє зростанню інтелектуального капіталу.

ВИСНОВКИ

У даній роботі було оглянуто зовнішні суб'єкти впливу (окрім держави та складових ринку), які впливають на формування інтелектуального капіталу підприємств. Запропоновано віднести до цієї групи: інвесторів, постачальників матеріалів та обладнання, постачальників консалтингових послуг.

Напрями подальших досліджень – виявлення прихованого потенціалу споживчого капіталу ряду машинобудівних підприємств м. Харкова.

ЛІТЕРАТУРА

- Данильченко В. В.** Значення консалтингу у забезпеченні розвитку сучасних організацій / В. В. Данильченко, Е. В. Терехов // Інноваційне забезпечення розвитку економіки промисловості України : матеріали науково-технічної студентської конференції (Дніпропетровськ, 10–13 листопада 2014 року). – Д. : Державній ВНЗ «НГУ», 2014. – С. 57–60.
- Дороніна І. І.** Інституційні інвестори в системі фінансових інститутів / І. І. Дороніна, С. О. Бірюк // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2011. – № 6. – С. 118–122.
- Зарічук О. Є.** Особливості становлення інститутів спільного інвестування в контексті розвитку інституційних інвесторів в Україні / О. Є. Зарічук // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 21. – С. 81–86.
- Кендюхов О. В.** Ефективне управління інтелектуальним капіталом : монографія / О. В. Кендюхов. – Донецьк : ДОНУЕП, 2008. – 359 с.
- Ковальська К. В.** Особливості і тенденції розвитку ринку консалтингових послуг в Україні [Електронний ресурс] / К. В. Ковальська // Ефективна економіка. – 2014. – № 6. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3156>
- Леось О. Ю.** Перспективи розвитку венчурного інвестування підприємств України, досвід інших країн / О. Ю. Леось, П. О. Левашов // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 2. – С. 68–71.
- Матющенко С. С.** Суб'єкти впливу на формування та розвиток інтелектуального капіталу підприємства [Електронний ресурс] / С. С. Матющенко // Інноваційні технології та інтенсифікація розвитку національного виробництва : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, жовтень 2015 р.). – Режим доступу : http://econ.at.ua/publ/konferencija_2015_10_20_21/sekcija_5_ekonomichni_nauki/sub_ekti_vplivu_na_formuvannja_ta_rozvitok_intelektualnogo_kapitalu_pidpriemstva/30-1-0-574
- Рудой В. М.** Міжнародний досвід розвитку управління активами інституційних інвесторів / В. М. Рудой // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 3. – С. 28–31.
- Стариченко О.** Особливості та можливості венчурних інвестиційних фондів в Україні / [Електронний ресурс] / О. Стариченко. – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/rzp/195.htm
- Стариченко О.** Особливості та можливості венчурних інвестиційних фондів в Україні / О. Стариченко // Фінансовий ринок України. – 2012. – № 5. – С. 11–14.

Таблиця 3

Продуктова концентрація консалтингових послуг на підприємствах різних галузей України [5]

Галузева приналежність компаній	Типи консалтингових продуктів				
	Стратегічний консалтинг	Фінансовий консалтинг	Операційний менеджмент	ІТ-консалтинг	Управління персоналом
Енергетика	+	++	+	+++	+
Металургія	++	+++	+	+++	++
Телекомунікація	++	++	+++	+++	+++
Харчова промисловість	++	+++	+++	++	++
Будівництво	+	++	++	+++	++
Фінансовий сектор	++	++	++	+++	++
Торгівля	++	++	+	++	++
Нафтогазовий сектор	+	++	+	+++	++
Машинобудування	+	+	+	+	+

Умовні позначення: + – невелика кількість наданих консалтингових послуг певного напрямку; ++ – середня кількість наданих послуг цього напрямку; +++ – значна кількість наданих послуг цього напрямку.

11. Гавкалова Н. Л. Формування та використання інтелектуального капіталу / Н. Л. Гавкалова, Н. С. Маркова. – Х. : ХНЕУ, 2006. – 250 с.

12. Чуприна О. О. Джерела та обсяги інвестицій в інтелектуальний капітал підприємств України / О. О. Чуприна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – № 4 (19). – С. 69–78.

13. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України / М. Шарко // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 25–30.

14. European Directory of Management Consultants. – London : FEACO-AP Information services, 1995.

Науковий керівник – Сердюков К. Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та оцінки майна підприємств Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця

REFERENCES

Chupryna, O. O. "Dzherela ta obsiahy investytsii v intelektualnyi kapital pidpriemstv Ukrainy" [Sources and investments in intellectual capital enterprises in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho"*, no. 4 (19) (2014): 69-78.

Doronina, I. I., and Biriuk, S. O. "Instytutsiini investory v systemi finansovykh instytutiv" [Institutional investors are already financial institutions]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 6 (2011): 118-122.

Danylchenko, V. V., and Terekhov, E. V. "Znachennia konsaltnyhu u zabezpechenni rozvytku suchasnykh orhanizatsii" [The value consulting to the development of modern organizations]. *Innovatsiine zabezpechennia rozvytku ekonomiky promyslovosti Ukrainy*. Dnipropetrovsk: Derzhavnyi VNZ «NHU», 2014.57-60.

European Directory of Management Consultants. London: FEACO-AP Information services, 1995.

Havkalova, N. L., and Markova, N. S. *Formuvannia ta vykorystannia intelektualnoho kapitalu* [Formation and use of intellectual capital]. Kharkiv: KhNEU, 2006.

Kovalska, K. V. "Osoblyvosti i tendentsii rozvytku rynku konsaltnykh posluh v Ukraini" [Characteristics and trends of the market of consulting services in Ukraine]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3156>

Kendiukhov, O. V. *Efektivne upravlinnia intelektualnym kapitalom* [Effective management of intellectual capital]. Donetsk: DonUEP, 2008.

Leos, O. Yu., and Levashov, P. O. "Perspektyvy rozvytku venchurnoho investuvannia pidpriemstv Ukrainy, dosvid inshykh krain" [Prospects for the development of venture investment enterprises in Ukraine, the experience of other countries]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 2 (2014): 68-71.

Matiushchenko, S. S. "Subiekty vplyvu na formuvannia ta rozvytok intelektualnoho kapitalu pidpriemstva" [Subjects influence the formation and development of the intellectual capital of the company]. *Innovatsiini tekhnologii ta intensyfikatsiia rozvytku natsionalnoho vyrobnytstva*. http://econf.at.ua/publ/konferencija_2015_10_20_21/sekcija_5_ekonomichni_nauki/sub_ekti_vplyvu_na_formuvannja_ta_rozvitok_intelektualnogo_kapitalu_pidpriemstva/30-1-0-574

Rudoi, V. M. "Mizhnarodnyi dosvid rozvytku upravlinnia aktyvamy instytutsiinykh investoriv" [International experience of asset management for institutional investors]. *Ekonomichni visnykh Donbasu*, no. 3 (2010): 28-31.

Sarychenko, O. "Osoblyvosti ta mozhlyvosti venchurnykh investytsiinykh fondiv v Ukraini" [Features and capabilities of venture capital investment funds in Ukraine]. *Finansovy rynek Ukrainy*, no. 5 (2012): 11-14.

Sharko, M. "Model formuvannia natsionalnoi innovatsiinoi systemy Ukrainy" [Model formation of the national innovation system of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2005): 25-30.

Sarychenko, O. "Osoblyvosti ta mozhlyvosti venchurnykh investytsiinykh fondiv v Ukraini" [Features and capabilities of venture capital investment funds in Ukraine]. http://www.ufin.com.ua/analit_mat/rzp/195.htm

Zarichuk, O. Ye. "Osoblyvosti stanovlennia instytutiv spilnoho investuvannia v konteksti rozvytku instytutsiinykh investoriv v Ukraini" [Features of the establishment of joint investment institutions in the context of institutional investors in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 21 (2014): 81-86.